

Tuchowski szlak rzeźb, pomników i miejsc, które warto zobaczyć

Przewodnik turystyczny

kultura ^{tuchów}

Tuchowski szlak rzeźb, pomników i miejsc, które warto zobaczyć

Tekst:

Kazimierz Karwat
Dom Kultury w Tuchowie

Recenzja i korekta tekstu:

Józef Kozioł

Zdjęcia:

Jarosław Mirek

Skład, grafika i druk:

Mala Poligrafia Redemptorystów w Tuchowie

ISBN 978-83-7631-496-9

Wydawca:

Dom Kultury w Tuchowie
ul. Chopina 10 33-170 Tuchów
tel. 14 6525 436 dk2tuchow@interia.pl
www.dk.tuchow.pl

Wszystkie prawa zastrzeżone. Niniejszy przewodnik ani żadne jego fragmenty nie mogą być reprodukowane, ani przetwarzane w sposób: elektroniczny, mechaniczny, fotograficzny bez pisemnej zgody autorów.

Nakład: 1000 egzemplarzy

Przewodnik turystyczny

Tuchów 2012-2013

X-XI WIEK – NAZWA „TUKOW”, „TUCOW”, „TUHOV”, „TUKÓW”

- 1105 – Judyta Salijska, wdowa po Władysławie Hermanie, daruje Tuchów benedyktynom
- 1315 – odkrycie pokładów soli w Tuchowie
- 2 XI 1340 – nadanie praw miejskich według kodeksu magdeburskiego przez Kazimierza Wielkiego
- 1408-1450 – w dokumentach pojawia się wójt Zygmunt z Bobowej, uczestnik walk pod Grunwaldem, dowódca 46. chorągwi „braci szlachty” Gryfitów
- 1414, 1415, 1417, 1419, 1422, 1423 – Władysław Jagiełło przejeżdża przez Tuchów, gości u wójta Zygmunta z Bobowej, którego szanował od czasu Grunwaldu
- 1458 – budowa kościoła pw. św. Jakuba Apostoła
- 1489 – wykup wójtostwa przez benedyktynów tynieckich; powstanie rady miejskiej, składającej się z wybieranych czterech radnych i wójta; oddanie miasta pod władzę starosty – pełnomocnika opata tynieckiego
- 1525 – sprowadzenie do Tuchowa obrazu Matki Bożej z Dzieciątkiem na rękę
- 1587 – opat Andrzej Brzechwa zatwierdza cech wielki w Tuchowie
- 27 VI 1642 – biskup krakowski Tomasz Oborski uznaje obraz Matki Boskiej Tuchowskiej za cudowny
- X 1655 – Szwedzi przechodzą przez Tuchów
- 1682 – wybudowano murowany kościół NMP w Tuchowie, konsekrowany w 1687 r.
- 1683 – konsekracja odbudowanego po pożarze kościoła św. Jakuba
- 8 XI 1789 – wielki pożar Tuchowa; spaliły się 24 domy w rynku i kościół św. Jakuba
- 1794 – wybudowano nowy kościół św. Jakuba, konsekrowany w 1797 r.
- 1825 – założenie „starego cmentarza”
- 1855 – budowa pierwszego mostu na Białej
- 1873-1874 – budowa nowego, murowanego ratusza
- 1875 – budowa murowanego pałacu przez Władysława Rozwadowskiego
- 15 III 1876 – otwarcie linii kolejowej biegnącej przez Tuchów (Tarnów – Leluchów)
- 24 IX 1883 – założenie Ochotniczej Straży Pożarnej
- 1890 – założenie „nowego cmentarza”
- 1891 – budowa ochronki dla Sióstr Służebniczek Dębickich
- 26 IV 1893 – przybycie oo. redemptorystów do Tuchowa
- VII 1910 – wybudowano budynek „Sokoła”
- 11 XI 1914-5 V 1915 – I wojna światowa - krwawe walki w Tuchowie i okolicy
- 1938 – oddano do użytku nowy, murowany budynek szkoły powszechnej
- 7 IX 1939 – wkroczenie oddziałów niemieckich do Tuchowa
- 1940-1945 – organizacja i działalność „tajnych kompletów” na poziomie gimnazjalnym
- 30 VII 1944 – rozpoczęcie akcji „Burza” realizowanej przez Batalion „Barbara”
- 17 I 1945 – wyzwolenie Tuchowa

Po roku 1945 Tuchów rozwija się. Powstają nowe budynki szkół i instytucji społecznych, sportowych, kulturalnych i gospodarczych. Powstają nowe osiedla mieszkaniowe. Rozbudowywana jest infrastruktura drogowa, wodociągowa i kanalizacyjna. Tuchów staje się prężnym ośrodkiem edukacyjnym, kulturalnym i sportowym. Rozwój społeczny i gospodarczy to siła jego mieszkańców, a oni jego wielkim potencjałem.

ZAPRASZAMY DO SPACERU PO TUCHOWIE

szlakiem rzeźb, pomników oraz miejsc, które warto zobaczyć. Dla ułatwienia odbycia tego spaceru a równocześnie zachęcenia do poznania naszego wyjątkowego miasta przekazujemy Państwu przewodnik.

Przewodnik skierowany jest do mieszkańców miasta i gminy Tuchów oraz turystów, odwiedzających ten region. Ukazuje i opisuje wytyczony szlak rzeźb, pomników i miejsc, które warto zobaczyć w Tuchowie, promując tym samym lokalne dziedzictwo kulturowe i historyczne oraz przyczyniając się do rozwoju turystyki. Stanowi źródło informacji o obiektach znajdujących się na szlaku. Mieszkańcom pozwoli na pogłębienie wiedzy, natomiast turystom umożliwi zapoznanie się cennymi dla Tuchowa zabytkami kultury materialnej i historycznej.

Przewodnik jest jednym z elementów wprowadzających nową, ciekawą formę zwiedzania miasta i okolic. Wyznaczonym szlakiem, przy użyciu przewodnika z mapą, można przejść przez miasto, zatrzymując się przy obiektach stanowiących lokalne dziedzictwo kulturowe i historyczne: rzeźbach, pomnikach, kapliczkach, tablicach pamięci, cmentarzach lub kompleksach zabytkowych, poznając tym samym ich historię, ważne wydarzenia, ciekawostki czy anegdoty z nimi związane.

Zasoby szlaku można poznać również poprzez infokiosk turystyczny umiejscowiony w Punkcie Informacji Turystycznej w Domu Kultury w Tuchowie.

Dzięki multimedialnemu systemowi do prezentacji możliwa jest wirtualna wędrówka po szlaku. Infokiosk ten pełni rolę informatora o szlaku.

1. MUZEUM MIEJSKIE W TUCHOWIE

zlokalizowane jest w piwnicach Domu Kultury w Tuchowie, które zostały zaadaptowane na ten cel. Uroczystego otwarcia i poświęcenia muzeum dokonano 22 maja 2013 roku. Mogło ono powstać dzięki darczyńcom, którzy przekazali cenne eksponaty. Zbiory muzealne obejmują ponad 3000 eksponatów.

Muzealia eksponowane są w pięciu salach wystawowych o urozmaiconej tematyce:

1. „Skarbiec Tuchowa” - sala poświęcona najstarszym pamiątkom Tuchowa. Znajdują się tu: akt lokacyjny, dokumenty miasta, starodruki, pamiątki, ryciny, fotografie i księgi.

Akt lokacyjny - rekonstrukcja dokumentu lokacji miasta Tuchów z dnia 2 listopada 1340 roku, w którym Kazimierz Wielki – król Polski nadał opatowi tynieckiemu Bogusławowi przywilej na zmiany w Tuchowie prawa polskiego na magdeburskie. Rekonstrukcję dokumentu i pieczęci zostały sporządzone z okazji 670 rocznicy tego doniosłego wydarzenia na zlecenie Rady Miejskiej w Tuchowie i Burmistrza Tuchowa. Dokonał ich dr Wojciech Schäffer (Tychy-Wilkowyje, październik 2009 – marzec 2010). Odcisk pieczęci dwustronnej pochodzi z Archiwum Państwowego w Krakowie (I/AP 2354). Dokument napisany został na pergaminie atramentem (inkaust) z galasów z Grazu w Austrii, sporządzonym wedle średniowiecznej receptury (z dodatkiem kwasu siarkowego, soli żelazowej), koloru czarnego. Pieczęć umocowana jest na jedwabnym sznurze koloru zielonego.

2. Dwie sale: „Czas walki o wolność i niepodległość”. Sale poświęcone I i II wojnie światowej. Znajdują się tu: dokumenty, fotografie, publikacje, stroje, militaria, sztandary, tablice z czasów I i II wojny światowej, upamiętniające Armię Krajową, Batalion „Barbara” i Akcję „Burza”.
3. Sala im. Tadeusza Radwana - przedstawia ekspozycje tematyczne z kolekcji darczyńcy. Jest to sala zmiennych wystaw. Odbywają się w niej lekcje muzealne i historyczne oraz gawędy o Tuchowie. Rodzina śp. Tadeusza Radwana przekazała do muzeum 2048 eksponatów o różnorodnej tematyce.

4. Sala: „W etnografii tradycje”. Sala ukazująca zabytki kultury materialnej w dawnym Tuchowie, rzemiosło i rękodzielnictwo, w tym cechy i stare zawody. Zgromadzone są tu: dokumenty, sprzęt i urządzenia gospodarskie oraz domowe, stare fotografie, obrazy lokalnych twórców i rzeźby.

Dla dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w muzeum organizowane są lekcje historyczne, obejmujące m.in. następującą tematykę:

- Tuchów i okolice w okresie I wojny światowej.
- Tuchów w czasie II wojny światowej (lekcja połączona z projekcją fragmentów filmu: „Szli partyzanci Batalionu AK 'Barbara'” – wspomnienia Stanisława Derusa).
- Zarys dziejów Tuchowa – lekcja połączona z projekcją filmu o Kazimierzu Wielkim.
- Rzemiosło i rękodzielnictwo w Tuchowie.

2. KLUCZ Z TUCHOWSKIEGO HERBU

- metaloplastyka, wykonany w 2000 r. przez Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Tuchowie na 665 rocznicę lokacji miasta oraz jako pamiątka tuchowskiej akcji WOŚP.

GRUPA MUZ TUCHOWSKICH

Grupa rzeźb wykonanych w czasie Międzynarodowych Plenerów Rzeźbiarskich w Tuchowie w r. 2011 i 2012. Wyrzeźbione postacie wyrażają wprost lub metaforycznie różne dziedziny sztuki, dlatego ustawione są przy Domu Kultury. Postaci „muzy” dają możliwość szerokiej interpretacji formy i treści w sztuce a równocześnie są zaproszeniem do twórczego angażowania się w życie kulturalne miasta.

3. MUZA MUZYKI

- rzeźba z drewna, wykonana w 2011 r. przez Wołodimira Czykwina z Białorusi.

4. MUZA POEZJI

- rzeźba z drewna, wykonana w 2011 r. przez Anatolija Turkowa z Białorusi.

5. MUZA TEATRU

- rzeźba z drewna, wykonana w 2011 r. przez Waczesława Doročko z Białorusi.

6. MUZA PIĘKNA (z kwiatami)

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Irinę Kusznierek z Białorusi.

7. WIEJSKI MUZYKANT (harmonista)

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Mikołaja Zadrejkę z Białorusi.

8. NATCHNIENIE

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Mieczysława Wojtkowskiego z Olsztyna.

9. ŻURAWIE

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Mikołaja Zadarekę z Białorusi.

10. LIRNIK

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Irinę Kuszneruk z Białorusi.

11. KUSZENIE (Alegoria trzech postaci)

– rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Franciszka Piechę z Dębierńska.

12. LEW TUCHOWSKI

- rzeźba z drewna, wykonana w 2012 r. przez Feofana Bobryka z Ukrainy.

13. KAPLICZKA Z ANIOŁEM

– złożona z kilku elementów: w tylnej ścianie wkomponowany krzyż i daty 1340 (prawa miejskie dla Tuchowa) i 2010 (rok obchodów 670-lecia miasta i wykonania tej kapliczki). Daje ona wielorakie możliwości interpretacji zawartych w niej treści, m.in.: Tuchów w swej historii był (i jest) cały czas chrześcijański i był swój budował w oparciu o wiarę, religię i związaną z nią sztukę, co symbolicznie wyraża anioł – skrzypek pod krzyżem i daty. Kapliczka wykonana wspólnie przez Wołodimira Czykwina i Wiczesława Doročko z Białorusi.

14. OKULARY 3D

– metaloplastyka, wykonane w 2001 r. przez Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Tuchowie jako pamiątka tuchowskiej akcji WOŚP.

15. TRĄBKA TUCHOWSKA

– metaloplastyka, wykonana w 2002 r. przez Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Tuchowie jako pamiątka tuchowskiej akcji WOŚP.

16. ALTANKA

- pomiędzy budynkiem „Sokoła” a amfiteatrem. Zbudowana w roku 1911 na potrzeby Towarzystwa Gimnastycznego. Drewniana, ośmioboczna, kryta blachą, na podpiwniczeniu i podmurówce ceglanej ze schodkami. Przestrzenie między słupami konstrukcyjnymi zamyka balustrada drewniana z płaskich (pseudo) tralek. Altana w całości nawiązuje swym wyglądem do sąsiadującego z nią „Sokoła” i stanowi jego przestrzenne uzupełnienie.

17. „SOKÓŁ”

– budynek powstałego w 1898 r. Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Zbudowany w latach 1910 - 1911 (dla uczczenia 500 rocznicy zwycięstwa pod Grunwaldem) według projektu inż. architekta Adolfa Juliusza Stapfa. Budynek wzniesiony w stylu eklektycznym, z przewagą elementów neogotyckich. Elewacje z fugowanej czerwonej cegły z wstawkami kamiennymi. Charakteru całej budowli nadaje fasada główna z wysokim i szerokim portalem o łukowym zamknięciu, zdobiona detalami kamiennymi, wysokim, faliście wygiętym szczytem ze sterczynami i dwoma, na kamiennej podbudowie, smukłymi wieżyczkami - wykuszami o strzelistych daszkach z kulami i chorągiewkami. Do wejścia prowadzą stosunkowo szerokie i wysokie schody, dodające budynkowi powagi i dostojęstwa. Na budynku „Sokoła”, po prawej stronie wejścia głównego - tablica brązowa, upamiętniająca tuchowian poległych w walce z bolszewikami w 1920 roku. Tablica zwieńczona krzyżem, formą nawiązującym do Virtuti Militari, zawiera nazwiska poległych, powód ich śmierci i daty. Tablicę zamontowano w miejscu wcześniejszej, kamiennej, zniszczonej w czasach stalinowskiego terroru. Tablicę, w imieniu tuchowian, wykonał i zamontował artysta rzeźbiarz Światosław Karwat w 1990 r. w ramach obchodów 650-lecia Tuchowa.

GRUPA GRUNWALDZKA

grupa pięciu rzeźb z drewna.

Rzeźby przedstawiają średniowiecznych rycerzy we właściwym dla epoki uzbrojeniu, z herbami rodzowymi na tarczach. Rzeźby, wykonane podczas II Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w 2011 roku, są rzeźbiarskim wyobrażeniem postaci historycznych, związanych z Tuchowem.

18. POWITANIE (powrót z wyprawy)

– rzeźba z drewna, wykonana przez Zenona Stańko z Rybnika w 2011 r.
 Anegdota: Autor w czasie rzeźbienia twarzy kobiety powiedział: "Jeśli drewno pozwoli i wyjdzie ładna – to będzie żona, jeśli wyjdzie brzydka – to będzie teściowa".

19. RYCERZ herbu Szreniawa Z TARCZĄ I WŁÓCZNIĄ

– rzeźba z drewna, wykonana przez Mieczysława Wojtkowskiego z Olsztyna w 2011 r.

20. RYCERZ herbu Leliwa Z TOPOREM

– rzeźba z drewna, wykonana przez Franciszka Piechę z Dębierńska w 2011 r.

21. ZYGMUNT Z BOBOWEJ herbu Gryf

– rzeźba z drewna, wykonana przez Edmunda Szpanowskiego z Sierpca w 2011 r. Rycerz z podniesionymi rękami w geście zwycięstwa to wódz Tuchowa w latach 1408-1450. Poprowadził okoliczne rycerstwo, jako 46. chorągiew, na bitwę pod Grunwaldem. Chorągiew ta dzielnie się spisała w czasie bitwy i podczas oblężenia Malborka, zdobywając sławę rycerską i uznanie króla. Być może dlatego Władysław Jagiełło sześciokrotnie gościł w Tuchowie.

22. RYCERZ herbu Murdelio Z MIECZEM

– rzeźba z drewna, wykonana w 2011 r. przez Jana Lewickiego z Gardyny k. Elbląga.

Z RYNKU DO KOŚCIOŁA ŚW. JAKUBA ST. AP.

Rynek został wytyczony przez nieznanego z nazwiska zasadźcę wkrótce po lokacji – w 1341 r. i w takim kształcie pozostał do dziś. Jest to leżący w centrum miasta prostokątny plac. Typowe dla układu średniowiecznego są wychodzące promieniście z narożników ulice, prowadzące do miejscowości leżących w sąsiedztwie miasta. W centrum rynku znajduje się ratusz – kiedyś budowla drewniana, pochodząca z 1579 r. Istniejący budynek został wzniesiony w roku 1874 w stylu klasycystycznym. Jest to budynek piętrowy z kolumnowym portykiem i wieżyczką zegarową. Obecnie siedziba władz miasta. Tuż obok znajduje się figura św. Floriana, którą ufundował opat benedyktynów Florian Amand Janowski w roku 1781. Na rynku w każdy wtorek odbywa się jarmark, zgodnie z przywilejem wydanym przez Kazimiera Wielkiego w akcie lokacyjnym.

23. RATUSZ TUCHOWSKI

- zbudowany w latach 1873 - 1874 w stylu klasycystycznym według projektu architekta Franciszka Hackbeila, na symetrycznym planie w kształcie litery C. Częściowo podpiwniczony. Z tyłu, pomiędzy bocznymi skrzydłami, mały, wewnętrzny dziedzińczyk zamknięty kutą balustradą. Z przodu, od strony wschodniej, główne wejście i dwukolumnowy portyk z balkonem; nad nim, nad drzwiami I piętra herb miasta (mozaika ceramiczna wykonana przez Lubosza Karwata w 2007 r.). Wyżej, ponad dachem, stosunkowo niska, dwukondygnacyjna wieża zegarowa. Dolna kondygnacja z zegarem - czworoboczna; wyższa - ośmioboczna, zakończona gzymsem na krokostynach i przykryta ośmiobocznym, spłaszczonym hełmem blaszanym. Ściany parteru boniowane, a ściany piętra dzielone pilastrami pomiędzy oknami. Pod dachem prosty gzymś na krokostynach. Dach dwuspadowy kryty blachą miedzianą.

Ratusz stanowi siedzibę władz samorządowych i Urzędu Miasta. Wraz z figurą św. Floriana obok i rynkiem - zachowującym średniowieczny układ urbanistyczny - są obiektami zabytkowymi.

Na ścianach ratusza umieszczone są trzy płaskorzeźby pamiątkowe odlane w brązie:

1. Na ścianie wschodniej, z lewej strony, obok wejścia głównego tablica w formie kartusza z pieczęcią herbową miasta i tekstem **upamiętniającym 650-lecie otrzymania przez Tuchów praw miejskich**. Tablica wykonana i zamontowana w 1990 r. przez art. rzeźb. Światosława Karwata.
2. Na ścianie zachodniej, z lewej strony dziedzińczyka (patrząc na wschód) we wnęce ślepego okna brązowa płaskorzeźba **popiersia króla Kazimierza Wielkiego z rozwiniętym dokumentem lokacyjnym Tuchowa i insygniami królewskimi**, wykonana przez art. rzeźb. Ewę Fleszar. Zamontowana w 2010 r. dla uczczenia 670 rocznicy nadania Tuchowowi praw miejskich.
3. Na ścianie zachodniej, z prawej strony, symetrycznie do poprzedniej brązowa płaskorzeźba portretowa **popiersia Jana Pawła II - papieża Polaka**, wykonana przez art. rzeźb. Ewę Fleszar dla uczczenia Jego pontyfikatu. Zamontowana w 2005 roku.

24. ŚWIĘTY FLORIAN

– kamienna figura patrona strażaków. Ufundowana w 1781 r. przez Floriana Amada Janowskiego, ostatniego opata benedyktynów tynieckich i, po kasacie zakonu, od 1785 r. pierwszego biskupa tarnowskiego. Postać św. Floriana w typowym ujęciu, stoi na wysokim, czworobocznym cokole z poszerzoną bazą, ozdobionym insygniami biskupimi fundatora i elementami dekoracyjnymi z datą 1781. Pomnik z miejscowego, szarego piaskowca, polichromowany, wykonany prawdopodobnie przez mistrza z Jodłówek Tuchowskiej z kamieniarskiego rodu Osików. Otoczony żelaznym, kutym ogrodzeniem. Ostatnia renowacja w 2010 r.

25. MELANIUSZ

– rzeźba wykonana z drewna przez Engelberta Weimanna z Kargowej k. Zielonej Góry w ramach I Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w 2010 r. Przedstawia o. Marcina Małego „Melaniasza”- benedyktyna, urodzonego w 1595 r. w Tuchowie, absolwenta Akademii Krakowskiej. Melaniasz zapisał się chwalebnie w historii Tuchowa, pomagając zdolniejszym tuchowianom w zdobywaniu wykształcenia i ustanawiając w 1630 r. fundację i stypendium dla dwóch studentów Akademii Krakowskiej. Fundacja ta działała przez 151 lat, do zlikwidowania jej i zawłaszczenia przez austriackiego zaborcę w 1781 r.

26. ŻAK

- stypendysta Melaniesz. Przyklękając, wyraża wdzięczność i podziękowanie za otrzymane dobro. Rzeźba wykonana w 2012 r. przez Engelberta Weimanna z Kargowej k. Zielonej Góry.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JAKUBA ST. AP.

usytuowany jest ok. 100 m od płyty rynku tuchowskiego, na wysokiej skarpie, opadającej w kierunku doliny rzeki Białej. Od płyty rynku prowadzi do niego krótka ul. Kościuszki. Kościół orientowany, w obrębie murowanego ogrodzenia, z bramkami od południa, północy i zachodu. W obrębie ogrodzenia wpisane są kapliczki procesyjne, wykonane z kamienia. Po wschodniej stronie prezbiterium znajduje się kamienna figura NMP z początku XX wieku. Teren dawnego cmentarza przykościelnego porastają stare lipy. Kościół późnobarokowy, z wystrojem rokokowym, murowany z cegły z użyciem kamienia, otynkowany. Trójnawowy, bazylikowy z prezbiterium o szerokości równej nawie głównej, zamknięty półkoliście. Po stronie północnej prezbiterium przybudówka zakrystyjna ze skarbcem, ujęta szerokimi skarpami. Po stronie południowej nowsza przybudówka z lat 1992-94. Na zewnątrz elewacje kościoła z podziałami ramowymi. Od zachodu w korpus budowli wtopiona wieża na planie kwadratu, w kondygnacjach wyższych posiadająca ceglane ściany. Wieża zwieńczona hełmem baniastym ze zdwojonymi ślepymi latarniami. Dach korpusu i prezbiterium siodłowe, nad nawami i przybudówkami, pulpitowe, kryte dachówką.

27. FIGURA ŚW. JAKUBA ST. AP.

- wyrzeźbiona w wapniowco-piaskowcu (tzw. marmurze pińczowskim) przez artystów z Ukrainy: Petra Podolca i Feofana Bobryka, w ramach I Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w Tuchowie w roku 2010. Rzeźbę wykonano na prośbę proboszcza parafii św. Jakuba – ks. Zbigniewa Pietruszki. Betonowy cokół, obłożony płytami z piaskowca i napis na nim wykonał kamieniarz z Burzyna Jacek Świegoda.

PIĘĆ PŁASKORZEŻB – PIĘĆ SCEN Z ŻYCIA ŚW. JAKUBA ST. AP.

Płaskorzeźby w płytach wapniowcowo-piaskowcowych (tzw. marmurze pińczowskim) o wymiarach 160x90x20cm wykonali we współpracy artyści: Feofan Bobryk z Równego na Ukrainie i Kazimierz Karwat z Tuchowa, w ramach II Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w Tuchowie w 2011 roku, na zlecenie proboszcza parafii św. Jakuba – ks. Zbigniewa Pietruszki.

Świętego Jakuba rozpoznajemy po jego atrybutach: lasce pielgrzymiej, muszli i tykwie.

Płaskorzeźby zostały zamontowane w kamiennych niszach w ogrodzeniu dziedzica kościelnego w 2012 r. Poświęcił je oraz piaskowcową tablicę pamiątkową z tym związaną, zamontowaną w murze ogrodzeniowym, ordynariusz diecezji tarnowskiej biskup Andrzej Jeż.

28. SCENA PIERWSZA – UCZEŃ

– Jakub, przyjmując powołanie, zostawia łódź i wiosło, podaje rękę Jezusowi, by podążać za Nim, stając się Jego uczniem.

29. SCENA DRUGA – ŚWIADEK

– Jakub, wraz z innymi osobami, jest świadkiem wskrzeszenia przez Jezusa córki Jaira.

30. SCENA TRZECIA – APOSTOŁ

- Jakub widzi przemienienie Jezusa na górze Tabor, gdy stoi On między Eliaszem i Mojżeszem, a inni uczniowie śpią.

31. SCENA CZWARTA – PIELGRZYM

- Jakub, umocniony w wierze wydarzeniem na górze Tabor, podejmuje intensywną pracę apostolską, wędrując i nauczając Ewangelii.

32. SCENA PIĄTA – MĘCZENNIK

- Jakub za głoszenie nauki Chrystusowej, jako wywrotowej i bluźnierczej w stosunku do panujących religii, zostaje pojmany i ścięty mieczem, stając się pierwszym męczennikiem za wyznawaną i głoszoną wiarę w Jezusa Chrystusa.

33. ŚWIĘTY JAKUB

- pielgrzym, rzeźba z drewna, wykonana przez Mieczysława Wojtkowskiego - rzeźbiarza z Olsztyna w czasie I Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w Tuchowie w 2010 roku.

34. POMNIK OFIAR HITLERYZMU

Pomnik poświęcony ofiarom hitleryzmu w czasie II wojny światowej. Jest kompozycją dwóch betonowych ścian i kraty, z później dodanym krzyżem brzoźowym i pociskiem artyleryjskim. Na jednej ze ścian napis z kutych, metalowych liter: „OFIAROM HITLERYZMU, POMORDOWANYM W TUCHOWIE I OKOLICY W LATACH 1939 – 1945”. Pomnik nieustalonego autorstwa, postawiony w latach wczesnego PRL -u na miejscu wypalonych przez Niemców zabudowań żydowskich.

35. KAPLICZKA PRZYDROŻNA ZE ŚW. NEPOMUCENEM

Kapliczka postawiona w pobliżu sanktuarium i klasztoru Redemptorystów, przy byłym przejeździe przez strumyk dopływający do rzeki Białej, przecinający drogę w kierunku Tarnowa. Obecna droga i most są znacznie podniesione w stosunku do kapliczki. Kamienną figurę św. Nepomucena (wraz z figurą św. Floriana i Matki Bożej Niepokalanej) ufundował w 1781 r. Amand Florian Janowski, wtedy ostatni przed kasatą zakonu, opat benedyktynów tynieckich. Sama kapliczka, osłaniająca figurę świętego Nepomucena, jest dziełem późniejszym. Zbudowana z czerwonej, fugowanej cegły, w manierze neogotyckiej. Wejście do kapliczki ostrosłupowe, obecnie przeszkłone, nad nim nisza z figurką Matki Bożej Niepokalanej, a obecnie św. Floriana. Fasada podzielona płaskimi pilastrami i zakończona schodkowo, z wykończeniem kamiennym. Środkowa, główna wieżyczka, zakończona ostrosłupowo czworoboczną płytą kamienną z metalowym krzyżem. W ostatnich latach dodano betonową palisadę wokół kapliczki, chroniącą przed osuwaniem ziemi i zanieczyszczeniami.

OŚRODEK KULTU MARYJNEGO

Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej to jedno z najstarszych i najliczniej odwiedzanych sanktuariów w południowo-wschodniej Polsce. Sanktuarium maryjne w Tuchowie jest jednym z najważniejszych miejsc pielgrzymkowych oraz ośrodków kultu maryjnego w diecezji tarnowskiej. Przez cały rok, a szczególnie w dniach 1 - 9 lipca, w czasie wielkiego odpustu tuchowskiego, oraz 8 września podczas małego odpustu tuchowskiego, do sanktuarium przybywają rzesze pielgrzymów - czciciele Matki Bożej Tuchowskiej. Szczególnym kultem cieszy się cudami słynący obraz przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem, namalowany pomiędzy 1530 a 1540 rokiem być może w warsztacie tzw. mistrza tryptyku bodzeńtyńskiego.

W 2010 roku papież Benedykt XVI nadał kościołowi tytuł bazyliki mniejszej. 2 października 2010 biskup tarnowski Wiktor Skworc podczas uroczystej mszy świętej odczytał akt nominacji.

Obok kościoła znajdują się zabudowania klasztoru Zgromadzenia Redemptorystów, którzy opiekują się sanktuarium. Przy klasztorze i sanktuarium od 1975 roku mieści się muzeum misyjne redemptorystów. W latach 1993 - 1994 powstało muzeum sanktuarijne, natomiast w 1997 roku otwarte zostało muzeum etnograficzne. W pomieszczeniu muzeum misyjnego można obejrzeć ruchomą szopkę bożonarodzeniową, skonstruowaną w latach 1974 - 1975 przez ojca Kazimierza Zymulę. Figurki w szopce przedstawiają postaci z historii Polski i Kościoła polskiego.

W otoczeniu klasztoru i sanktuarium znajdują się rzeźby z drewna, powstałe podczas kolejnych międzynarodowych plenerów rzeźbiarskich: „Cudowne objawienie”, „Matka z córką”, „Ojciec z synem”. Na uwagę zasługuje również wyrzeźbiona w kamieniu figura Matki Bożej Tuchowskiej oraz dróżki różańcowe z betonowymi rzeźbami, przedstawiającymi kolejne tajemnice różańcowe.

27 lutego 2011 roku w bazylice odsłonięto i poświęcono tablicę upamiętniającą pierwszą rocznicę wizyty Prezydenta RP w Tuchowie oraz ofiary katastrofy polskiego Tu-154 w Smoleńsku 10 kwietnia 2010 roku: Lecha Kaczyńskiego, Marię Kaczyńską, Wiesława Wodę, Janusza Kurtykę, Wojciecha Seweryna i mjr. Arkadiusza Protasiuka. W uroczystości uczestniczył bp Andrzej Jeż.

36. FIGURA MATKI BOŻEJ TUCHOWSKIEJ

– wyrzeźbiona w kamieniu „pińczaku”, jest rzeźbiarską transpozycją obrazu z uproszczonym dokonowaniem postaci w dół, aby zyskała wymiar postaci stojącej. Czworoboczny cokół na poszerzonej podstawie, zwieńczony jest stylizowanym kwiatem róży. Rzeźba wykonana przez artystę rzeźbiarza Tomasza Pałkę i ustawiona w miejscu wcześniejszego „pobytu” figury Matki Bożej Niepokalanej z 1781 r., przeniesionej na wzgórze na Furmańcu (od niedawna nazywanego też „Górą Ambony Krzyża”).

37. CUDOWNE OBJAWIENIE

Rzeźba wykonana z drewna, nawiązująca do legendy o objawieniu się Matki Bożej Tuchowskiej na Lipiu (na lipie). Płaskorzeźba Matka Boża z Dzieciątkiem (część całej rzeźby) jest rzeźbiarską transpozycją cudownego obrazu Matki Bożej Tuchowskiej. Wykonana przez Zenona Stańko z Rybnika w czasie I Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w Tuchowie w 2010 roku.

38. BAZYLIKA MNIEJSZA W TUCHOWIE SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ TUCHOWSKIEJ

Kościół sanktuaryjny Matki Bożej Tuchowskiej pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Stanisława biskupa i męczennika (Szczepanowskiego). Zbudowany w stylu barokowym w latach 1665 – 1682 na wzgórzu Lipie, w miejscu wcześniejszego kościółka drewnianego i jeszcze wcześniejszej (jak podaje legenda) gontyny pogańskiej. Kościół jednonawowy z kaplicami i dekoracyjną – chociaż, jak na barok, stosunkowo skromną – fasadą. Portal prostokątny z profilowaną ościeżnicą i osłaniającym gzymsem ponad nim. Wyżej tablica z inskrypcją w obramieniu z ozdobnymi wolutami. Jeszcze wyżej, w płytkiej wnęcie, powiększona kopia obrazu Matki Bożej Tuchowskiej. Po bokach ściana fasady podzielona dwójnymi pilastrami, między nimi głębsze nisze, zamknięte półkoliście, a w nich kamienne figury św. Benedykta i św. Klemensa Liguori. Nad niszami trójkątne tympanony. Główna część fasady zamknięta u góry wieloprofilowym gzymsem i trójkondygnacyjnie podzielonym szczytem, zdobnym w gzymсы, pilastry i płytkie wnęki. Wnętrze raczej skromne, jednonawowe z węższym prezbiterium, zamkniętym trójboczną absydą. Prezbiterium przykryte sklepieniem kolebkowym z lunetami, pięciodzielnym w absydzie. (Inne publikacje mylnie podają, że jest to sklepienie krzyżowe).

W absydzie – późnobarokowy ołtarz główny z cudownym obrazem Matki Bożej Tuchowskiej, namalowanym temperą na desce lipowej o wym. 52,2 x 44 cm, koronowanym w 1904 r. Nawa główna przykryta stropem płaskim, mogącym równie dobrze być nazwanym sklepieniem zwierciadlanym. Późniejsze kaplice utrzymane w zbliżonym charakterze późnobarokowym, przykryte kopułami na żaglach i z nasświetlami (laterniami) – małymi wieżyczkami o barokowych hełmach. W nawie i w kaplicach ołtarze boczne, późnobarokowe. Także ambona i prospekt organowy. Dach wysoki, siodłowy z sygnaturką, kryty blachą. Obok, na wysokości prezbiterium barokizująca wieża dzwonna (48 m) z roku 1923, stanowiąca jednocześnie część przewiązki między zakrystią a budynkami klasztornymi. Pomiędzy kościołem a klasztorem – obszerny dziedziniec z kaplicą polową i wejściami do dwukondygnacyjnych podziemi pod dziedzińcem.

39. MATKA Z CÓRKĄ

– rzeźba z drewna, wykonana przez Roberta Sadło z Gręzówki podczas II Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w 2011 r.

40. OJCIEC Z SYNEM

– rzeźba z drewna, wykonana przez Bogusława Migela ze Sławna podczas III Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w 2012 r.

41. MUZEUM SANKTUARYJNE

W budynku klasztornym przy dziedzińcu znajduje się muzeum sanktuaryjne, gromadzące obiekty związane z kultem maryjnym i jego historią oraz historią kościoła Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Stanisława biskupa i męczennika.

MUZEUM MISYJNE

W salach podziemi znajduje się bardzo interesujące dla pielgrzymów i turystów muzeum misyjne. Gromadzi ono różne egzotyczne dla nas przedmioty, związane z pracą misyjną, życiem codziennym i pracą w krajach misyjnych, gdzie posługują redemptoryści, oraz okazy fauny i flory, głównie z Ameryki Południowej.

MUZEUM ETNOGRAFICZNE

W niższej kondygnacji urządzone jest muzeum etnograficzne, gromadzące różne przedmioty i zabytki kultury materialnej z Tuchowa i okolic. Znajdziemy tam m.in.: różne narzędzia i urządzenia rzemieślnicze, narzędzia rolnicze i gospodarcze oraz wytwory sztuki ludowej.

42. SZOPKA BOŻONARODZENIOWA

W tej samej sali, co muzeum misyjne, jest dostępna przez cały rok ruchoma szopka bożonarodzeniowa, stanowiąca wielką atrakcję dla zwiedzających, szczególnie dla dzieci. Około trzystu różnych postaci i obiektów porusza się w makiiecie szopki, wykonuje ruchy i gesty oraz śpiewa i gra, oddając hołd Dzieciątku Jezus.

43. DRÓŻKI RÓŻAŃCOWE

Obok kościoła i klasztoru Redemptorystów, za górnym parkingiem, od roku 2000 usytuowane są tzw. dróżki różańcowe, poprowadzone w kierunku północno-wschodnim. Wzdłuż wyźwirowanej drogi, biegnącej ze wzgórza w dolinę i z powrotem, rozmieszczonych jest 20 stacji. Stacje te składają się z rzeźb betonowych, pomalowanych białą farbą dyspersyjną i przedstawiają wybrane sceny z życia Maryi i Jezusa wg porządku tajemnic różańcowych. Rzeźby ustawione są na murowanych postumentach, obłożonych płytkami sztucznego kamienia. Obok poszczególnych stacji i niektórych odinków drogi rosną pospolite i ozdobne drzewa, tworząc dla całości rodzaj obramienia.

PO TEJ STRONIE TUCHOWA

Idąc od strony klasztoru Redemptorystów, zobaczymy budynek „Ochronki”, za którym prawdopodobnie zlokalizowana była kopalnia soli. Dalej kapliczka przydrożna usytuowana w środku naszego tuchowskiego centrum edukacyjnego. Idąc dalej wyznaczonym szlakiem, przejdziemy obok parku, w głębi którego stał do czasów II wojny światowej pałac Rozwadowskich (obecnie budynek Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych) oraz budynku stacji kolejowej PKP. Zmierzamy w stronę w stronę kaplicy Rozwadowskich, cmentarzy wojennych i starego w Tuchowie. Po ich zwiedzeniu wracamy do centrum na tuchowską alejkę, aby tam zakończyć spacer w towarzystwie grupy rzeźb prezentujących stare zawody i rzemiosło.

44. OCHRONKA

Hrabina Ludwika z Zamoyskich Rozwadowska ufundowała w 1891 roku piętrowy budynek z czerwonej, fugowanej cegły i przekazała na własność Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej (Służebniczek Dębickich, sprowadzonych do Tuchowa w 1892 r.), które prowadziły w nim ochronkę dla sierot i dzieci ubogich, wychowując je w duchu katolickim i ucząc pożytecznych umiejętności i prac gospodarskich. Opiekowały się też ludźmi starymi, chorymi i potrzebującymi pomocy. Z przerwami, spowodowanymi wojnami i komunistycznymi rządami, czyniły to do dziś z dostosowaniem do współczesnych potrzeb i wymogów organizacyjnych (przedszkole) - wypełniając charyzmat Zgromadzenia i wskazania jego ojca założyciela bł. Edmunda Bojanowskiego. Po znacznej rozbudowie i adaptacji pomieszczeń (w latach 1980 - 1990) budynek otynkowany. Obecnie w budynkach tych funkcjonuje klasztor i nowicjat Sióstr Służebniczek.

45. KOPALNIA SOLI?

Sól odkryto w Tuchowie ok. 1325 r. Funkcjonowała tu kopalnia – żupa solna – na takich samych prawach, jak w Bochni i w Wieliczce, przez ok. 300 lat, aż do wyczerpania pokładu. Główna sztolnia znajdowała się w miejscu dzisiejszej „Ochronki”. Jej ślady w postaci zasolonego drewna i innych szczątków znaleziono podczas wykonywania prac fundamentowych pod rozbudowywaną „Ochronkę”. W pobliskiej studni woda bywa słona. Według enigmatycznych przekazów – w północnej skarpie wzgórza było zamaskowane, boczne wejście do kopalni, z którego korzystali wtajemniczeni mieszkańcy w celu pozyskiwania soli, w trudnych czasach wojennych. W latach międzywojennych, ze względów bezpieczeństwa, wejście to zasypano. Dziś nie można, bez specjalistycznych poszukiwań, odnaleźć jego śladów. Podobnie rzecz się ma z drugą sztolnią usytuowaną prawdopodobnie za kościołem św. Jakuba, w miejscu obecnych garaży lub ich pobliżu. Z braku odpowiedniej dokumentacji – pozostają tylko ustne, niepełne przekazy i domysły.

46. KAPLICZKA PRZYDROŻNA

Usytuowana obok byłych „czworaków”, przy drodze od rynku do dworu Rozwadowskich. Mieszkańcy „czworaków” i sąsiednich domów modlili się przy niej i odprawiali „majówki”. Ufundowana prawdopodobnie w XIX w. przez Rozwadowskich. Kapliczka zburzona przez Niemców w 1945 r. i odbudowana w 1946 r. Pierwotnie zbudowana z czerwonej, fugowanej cegły, po odbudowie otynkowana. Do wnętrza prowadzi szeroki portal zamknięty łukiem półkolistym, wsparty na gzymsach. Obecnie przeskłony. Do czasu zburzenia kapliczki wewnątrz znajdowała się figura Matki Bożej – obecnie obraz Matki Bożej Częstochowskiej. Dwuspadowy dach kapliczki i nieco wyższej fasady – pokryty dachówką ceramiczną. Główna, wyższa część fasady, zakończona metalowym, ozdobnym krzyżem. Wokół kapliczki metalowa, kuta balustrada.

47. CENTRUM EDUKACYJNE

– kompleks obiektów oświatowych i sportowych. Zespół Szkół, a w nim Szkoła Podstawowa im. Stanisława Staszica i Gimnazjum Publiczne im. króla Kazimierza Wielkiego. Hala sportowa Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Bohaterów Bitwy pod Łowczówkiem.

48. KAPLICA CMENTARNA ROZWADOWSKICH

Kaplica z kryptami grobowymi byłych właścicieli ziemskich (dziedziców) Tuchowa – rodzin Rozwadowskich i Theodorowiczów – zbudowana w stylu neogotyckim według projektu inż. arch. Adolfa Juliusza Stapfa w roku 1904, na zlecenie hr. Ludwiki z Zamoyskich Rozwadowskiej.

Kaplica zbudowana z czerwonej, fugowanej cegły, z ozdobnymi detalami architektonicznymi z szarego piaskowca. Portal lekko cofnięty, zamknięty kamiennym, profilowanym, gotyckim łukiem. W jego ostrym szczycie, stanowiącym zadaszenie – trójdzielna rozeta. Wyżej, wkomponowane w łuk półkolisty, wykute w kamieniu, kartusze z herbami rodowymi Rozwadowskich i Zamoyskich. W szczycie fasady kamienna płaskorzeźba popiersia Matki Bożej w tondzie. Do wejścia prowadzą szerokie, sześciostopniowe schody. Wewnątrz drewniany ołtarz nieznanego autorstwa, również neogotycki w konstrukcji i kompozycji – wyglądem zgodny z architektonicznym charakterem kaplicy. W późniejszej przybudówce – zakrystia, a w podziemiach krypty grobowe. Na ścianach kaplicy zamontowane tablice epitafijne. Kaplica, usytuowana w najstarszej części cmentarza przy ul. Leśnej, w roku 2013 w całości uznana za wartościowy zabytek kultury i wpisana do rejestru zabytków.

49. CMENTARZ WOJENNY

nr 160 w Tuchowie

Zabytkowy cmentarz z I wojny światowej.

Zaprojektowany przez niemieckiego architekta Heinricha Scholza jako wojskowa kwatera na nowym cmentarzu parafialnym. Pochowano na nim, w 63 grobach pojedynczych i 15 zbiorowych, 164 żołnierzy, w tym: 103 Austriaków, 1 Niemca i 60 Rosjan. Zlokalizowany na nowym cmentarzu parafialnym po prawej stronie kaplicy. Jest to duży obiekt na planie zbliżonym do wydłużonego prostokąta o długości ok. 37 metrów, otoczony z trzech stron przez groby cywilne, zaś z tyłu graniczący z posesjami.

50. CMENTARZ STARY W TUCHOWIE

Cmentarz „stary” w Tuchowie powstał w 1825 r. po wprowadzeniu w życie zakazu (wydanego przez władze austriackie) grzebania zmarłych na cmentarzach przykościelnych. Cmentarze przykościelne zlikwidowano (groby i szczątki zwłok przeniesiono) ze względów sanitarnych i uporządkowano. Nowy cmentarz, dziś zwany starym, urządzono poza ówczesnym miastem, przy nieistniejącym już kościółku św. Magdaleny i jego cmentarzu. Cmentarz ten funkcjonował (formalnie) do 1900 roku.

Pochowano na nim m. in. wielu znanych i zasłużonych tuchowskich obywateli (godnych przypomnienia), których groby i pomniki istnieją do dziś. Niektóre, mocno już zniszczone przez czas i brak opieki, niektóre troskliwie odnawiane dzięki staraniom Towarzystwa Miłośników Tuchowa. Na cmentarzu tym jest urządzona kwatera żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej, jako cmentarz wojskowy nr 161. Spoczywa tam zgodnie 94 żołnierzy zwalczających się armii. Koło Pszczelarzy z okazji swego 60-lecia w 1997 r., postawiło tu pomnik swego patrona św. Ambrożego, którego betonową figurę wykonał Władysław Sukiennik. Towarzystwo Miłośników Tuchowa czyni starania o kompleksową konserwację i renowację tego cmentarza jako ważnego zabytku naszej kultury i sztuki cmentarnej.

STARE ZAWODY I RZEMIEŚNICY

Grupa rzeźb z prawej strony przy alejce z rynku do „Sokoła”, wykonana w czasie IV Międzynarodowego Pleneru Rzeźbiarskiego w 2013 r. z pni lipowych. Wyrzeźbione postacie, naturalnej wielkości, przedstawiają rzemieślników cechowych, działających w Tuchowie w czasie jego dziejów. Niektóre już nie istnieją, inne stały się „zawodami ginącymi”. Rzemieślnicy mieli znaczący wpływ na historię Tuchowa, budując jego bazę materialną.

51. POMIĘDZY EPOKI

– rzeźba z drewna, wykonana przez artystę rzeźbiarza Kazimierza Świerczewskiego z Krakowa w 2013 r.

Wyraża pogląd na przestrzeń w twórczości rzeźbiarskiej pomiędzy abstrakcją, nowym realizmem a rzemiosłem artystycznym.

52. KOMINIARZ

Cech kominiarzy spełniał w dawnym Tuchowie ważną rolę w zabezpieczaniu domostw przed pożarami. Do dziś jest to także ważny zawód, ale obecnie w Tuchowie nie ma przedstawiciela. Rzeźba (w dowcipnym ujęciu) z drewna, wykonana przez Mikołaja Zadrejkę z Białorusi w 2013 r.

53. PŁATNERZ (kowal)

Wykonywał miecze i inny oręż rycerski. Zawód ten już dawno w Tuchowie zaginął. Rzeźba z drewna, wykonana przez Zenona Stańko z Rybnika w 2013 r.

54. SZEWC

W dawnym Tuchowie zawód szewca był bardzo popularny, obecnie zanika.

Rzeźba z drewna, wykonana przez Anatolija Turkowa z Białorusi w 2013 r.

55. MASARZ

Tuchowscy masarze wyrabiali m.in. słynną tuchowską kielbasę zamawianą i dostarczaną specjalną przesyłką nawet na dwór cesarski w Wiedniu. Tuchowska kielbasa do dziś wyrabiana jest według starej receptury. Rzeźba z drewna, wykonana przez Bogusława Migela ze Sławna w 2013 r.

56. GOSPOSIA (straganiarka z serem)

- artysta z dużym poczuciem humoru wyrzeźbił gospodynię sprzedającą ser na targu. Kot, który z nią przyszedł, przestraszony jarmarcznym gwarem, schował się jej pod spódnicę, tylko głowa i ogon wystają. Rzeźba z drewna, wykonana przez Mikołaja Sklara z Białorusi w 2013 r.

57. SNYCERZ (często rzeźbiarz kościelny)

- rzemieślnik wykonujący meble, ołtarze i elementy dekoracyjne. W Tucho-
wie w XX wieku było dwóch znanych rzeźbiarzy i snycerzy - wykonawców
ołtarzy i wyposażenia kościołów. Rzeźba z drewna, wykonana przez Woło-
dimira Czykwina z Białorusi w 2013 r.

58. STOLARZ

- rzemieślnik z deską i strugiem ręcznym (dziś już rzadko używanym).
Rzeźba z drewna, wykonana przez Edmunda Szpanowskiego z Sierpca
w 2013 r.

59. GARNCARZ

W dawnym Tuchowie bardzo ważny zawód. Wytworzone z gliny garnki używane były w gospodarstwach domowych do przechowywania i przetwarzania żywności. Zawód garncarza w Tuchowie już zaginął.

Rzeźba z drewna, wykonana przez Feofana Bobryka z Ukrainy w 2013 r.

60. GWAREK (górnik solny)

Rzeźba przedstawia górnika w charakterystycznym ubiorze z epoki, kującego kilofkiem skałę solną. Pod nogą tzw. „bałwan” solny, mylony często z beczką. Kopalnia soli przyczyniła się walcnie do wzbogacenia Tuchowa i w efekcie do uzyskania praw miejskich. Rzeźba z drewna, wykonana przez Franciszka Piechę - górnika węglowego z Dąbieńska w 2013 r.

Tuchowski szlak rzeźb, pomników i miejsc, które warto zobaczyć

**Przewodnik turystyczny opisuje szlak,
zawiera kolorowe fotografie rzeźb,
pomników i miejsc, które warto zobaczyć
oraz mapę z ich lokalizacją.**

Opracowany został również wirtualny przewodnik po szlaku.

**Wirtualną wędrowkę po szlaku można odbyć przy pomocy
multimedialnego systemu do prezentacji (infokiosku),
zlokalizowanego w Domu Kultury w Tuchowie.**

**Realizacja operacji pt.: Wytyczenie i oznakowanie szlaku rzeźb,
pomników i miejsc, które warto zobaczyć w Tuchowie
oraz wykonanie przewodnika turystycznego,
której celem jest rozwijanie turystyki oraz promocja
lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego poprzez utworzenie,
wytyczenie i oznakowanie szlaku rzeźb, pomników i miejsc,
które warto zobaczyć w Tuchowie
oraz wykonanie przewodnika turystycznego.**

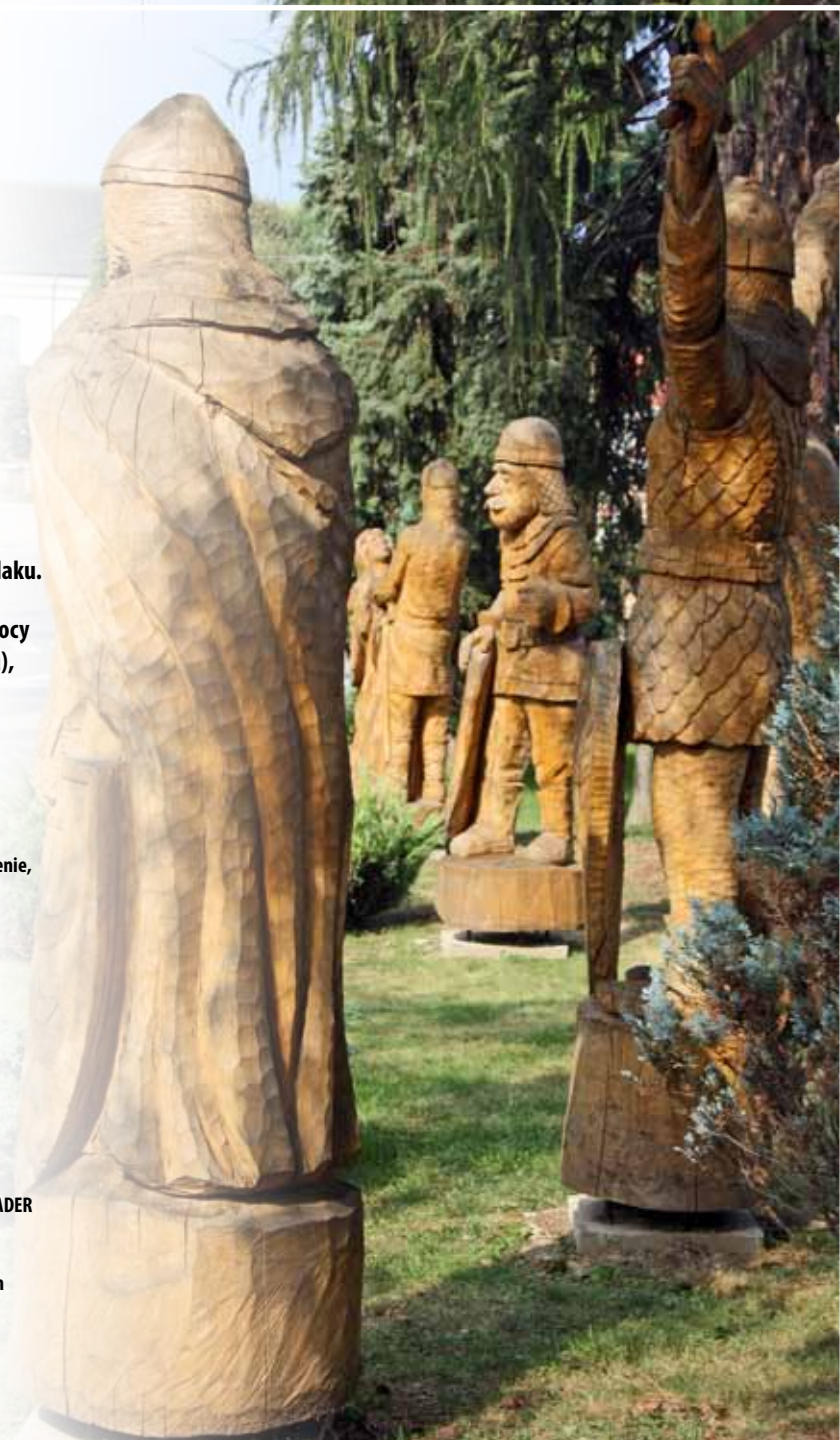
kulturatuchów

**Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Projekt realizowany przez Dom Kultury w Tuchowie,
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach osi 4 – LEADER
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013**

**Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2007-2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.**

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

„Jak spacerek to - tylko w Tuchowie”

Zakończyli Państwo spacer tuchowskim szlakiem. Pomiędzy rzeźbami, pomnikami, zabytkowymi budowlami oraz miejscami, które miały, mają i mieć będą ważne dla miasta znaczenie.

Odbyliście wędrowkę po Tuchowie, miasteczku z historią i tradycją. Odbyliście wędrowkę szlakiem, na którym krzyżują się inne i prowadzą do pięknych miejsc w okolicach.

Tuchów to nie tylko to, co na szlaku. Tuchów to również współczesność i patrzenie w przyszłość. To instytucje i organizacje, podejmujące wiele przedsięwzięć społecznych, oświatowych, kulturalnych, sportowych i turystycznych.

Tuchów to życzliwi mieszkańcy, przyjmujący w gościnę wszystkich, którym nasze miasto jest zawsze po drodze. Zapraszamy więc do Tuchowa na kolejny spacer.

Zapraszamy codziennie i w święta; na organizowane tu wydarzenia kulturalne, rozrywkowe, sportowe i rekreacyjne oraz turystyczne.

Pokażemy Wam Tuchów, którego jeszcze nie znacie. Taki, za którym zatęsknicie i powiecie: Tuchów – zawsze nam mało!